

2. Дерябо С.Д. *Экологическая педагогика и психология* / С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин. — Ростов н/Д: Феникс, 1996. - 480 с.
3. Козленя Е.И. *К сущности вопроса об экологическом сознании* / Е.И. Козленя // *Актуальні проблеми психології: зб. Наук. Пр. Т.7. Екологічна психологія Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України.* - К., 2005. - Вип. 5, ч. 1 - С. 214 - 218.
4. Львовичкіна А.М. *Основи екологічної психології: Навч. посібник.* - К.: МАУП - 2004. - 136 с.
5. Панов В.И. *Экологическая психология: Опыт построения методологии* / В.И. Панов. - М.: Наука, 2004. - 197 с.
6. *Психологический словарь* / под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. - М.: Педагогика - Пресс, 1996. - 440 с.
7. Скребець В.О. *Екологічна психологія у віддалених наслідках екологічної катастрофи [Текст] : монографія* / Скребець В.О. - К. : Слово, 2004. - 440 с.
8. Шлімакова І. І. *Психологічні умови формування екологічної свідомості школярів: гендерний аспект* : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Шлімакова Ірина Іванівна ; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - Чернігів, 2009. - 234 арк.

УДК 378.091.12:159.9-051:81

Приходько Ю.О.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Анотація. В статті розглядається один із аспектів професійної підготовки практикуючих психологів – речевая компетентність, як складова його комунікативної компетентності. Аналізується готовність майбутніх спеціалістів даного профіля до неопосередкованої практичної діяльності, в частині володіння ними вербальними засобами спілкування, акцент робиться на значенні діалогічного спілкування як важливої складової їхньої професійної діяльності.

Особливості професії практикуючого психолога, зокрема її спрямованість на надання психологічної допомоги іншим, передбачає наявність у нього цілої низки особистісних якостей, психологічних знань та володіння певними вміннями й навичками практичної роботи, володіння набором технік, технологій та професійних дій, які забезпечують ефективність його діяльності. Професійне становлення майбутніх практикуючих психологів тісно пов'язане із формуванням у них комунікативної компетентності як однієї із найважливіших складових психологічної культури.

Поняття «комунікативна компетентність» досить широке за своїм змістом, свідченням чого є досить багатоаспектний його розгляд у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема воно трактується як:

- компетентність у сфері соціального пізнання;
- складова соціально-психологічної компетентності;
- аспект комунікативного ядра особистості, що проявляється у взаємодії з іншими людьми та спільнотами;
- комплекс особистісних властивостей, що полегшує процес взаємодії;
- емпатійна властивість та знання про способи орієнтації людини у різних життєвих ситуаціях;
- вільне володіння вербальними (мовними) та невербальними (жестами, мімікою) засобами спілкування.

На наш погляд, для якісної професійної підготовки практикуючого психолога особливо актуальною є його мовленнєва підготовка як складова його комунікативної компетентності, яка передбачає вільне володіння вербальними засобами спілкування, про що наголошують у своїх працях вітчизняні вчені-психологи (О.Ф. Бондаренко, Л.В. Долинська, Ю.А. Паскевська, В.А. Семиченко, Н.В. Чепелєва, Н.Ф. Шевченко, Т.І. Ханецька та ін.).

Основою мовленнєвої компетентності є мовна компетентність, яка розглядається як лінгвістичні знання індивіда, сукупність правил аналізу та синтезу одиниць мови, що дають змогу будувати та аналізувати речення, користуватися системою мови з метою комунікації. *Мовна компетентність* – це засвоєні категорії та одиниці мови, досягнуті закономірності і правила функціонування мови. *Мовленнєва компетентність* – це мовна система в дії, яка є інтегральною якістю особистості, що синтезує в собі загальну культуру мовлення та її специфічні вияви у професійній діяльності. Саме тому надзвичайно важливо на етапі професійної підготовки практикуючого психолога продовжувати поглиблювати у студентів знання мови, якою буде здійснюватись у майбутньому їхнє мовленнєве спілкування з клієнтами [1].

Аналіз навчальних планів підготовки практикуючих психологів, зокрема кількості годин, які виділяються на вивчення і поглиблення знань мови, свідчить, що цьому надзвичайно важливому питанню приділяється сьогодні у мало уваги. Водночас, практика свідчить, що часто студенти – майбутні практикуючі психологи недостатньо знають мову, а тому і мають погане мовлення загалом та професійне зокрема навіть на останніх курсах навчання. Щоправда, за час навчання у вищому навчальному закладі у багатьох із них з'являється квазі професійна лексика, яка, як свідчить практика роботи зі студентами, ніяк не є свідченням володіння ними професійною мовою і мовленням, а головне – мовними навичками спілкування, що конче необхідні у діяльності практикуючого психолога.

Дослідники даної проблеми стверджують, що організація процесу вдосконалення мовленнєвої компетентності майбутніх практикуючих психологів у вищому навчальному закладі є пусковим механізмом соціально-психологічної наукованості індивіда, який у подальшому буде перевірено практикою його професійної діяльності. Моделювання ситуацій мовленнєвої взаємодії у системі «психолог-клієнт» під час підготовки студентів-психологів має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності, яка полягає у психологічній взаємодії партнерів - психолога і клієнта, їхні взаємини, обмін засобами впливу, реакцію на цей вплив тощо [2].

У професійній підготовці практикуючого психолога важливе значення має не просто оволодіння студентами мовленнєвою культурою, а, передусім, культурою діалогічного спілкування, оскільки, як стверджують вітчизняні й зарубіжні вчені, саме діалог є

найефективнішим інструментом психологічного впливу психолога на клієнта, а діалогізм – найважливішою його професійною якістю. Діалогічність, на думку дослідниці даної проблеми Н.В. Чепелевої, є професійно значущою якістю особистості практикуючого психолога і центральним компонентом його гуманістичної спрямованості [3]. Адже у діалозі психолог здійснює прийняття клієнта, тобто допомагає йому бути таким, яким він є насправді, виявляти справжні почуття, дотримуватись власної позиції, бути відкритим тощо.

Діалог потребує від психолога орієнтації на клієнта як рівноправного партнера по спілкуванню. Це вимагає від нього вміння взаємодіяти з клієнтом, створивши у консультативній бесіді з ним атмосферу довірливого спілкування: поступатися йому першістю у висловлюваннях, терпляче вислуховувати його, намагаючись якомога краще зрозуміти його проблему, не поспішати висловлювати свою власну думку із приводу почутого тощо.

Діалогічне спілкування в системі «психолог – клієнт» є несумісним не тільки із «насильницьким» способом впливу психолога на клієнта, але й із більш прихованим способом впливу на нього – маніпулятивним. Варто пам'ятати, що саме у процесі психологічного консультування та психотерапевтичного діалогу відбувається глибше розкриття клієнта, що неможливо зробити за допомогою інших інструментів психологічного впливу на нього. Сказане вище і обумовлює важливість оволодіння майбутніми практикуючими психологами теоретичними знаннями та практичними вміннями і навичками діалогічного спілкування на етапі їх професійної підготовки.

Формування професійних вмінь та навичок мовленнєвого спілкування майбутніх психологів має здійснюватися на практичних заняттях, де можуть удосконалюватися певні мовленнєві вміння за умови моделювання ситуації мовленнєвої взаємодії між психологом і клієнтом. В таких модельованих ситуаціях удосконалюється ціла низка професійних вмінь, зокрема вміння слухати і чути клієнта, розуміти приховані смисли та діяти відповідно до розуміння, вміння формулювати психотерапевтично правильне висловлювання та вміння регулювати емоційну напругу у взаємодії з клієнтом. Діалогічні ситуації враховують структуру мовленнєвих технік, зокрема техніки формулювання професійного висловлювання, запитань (відкритих, закритих, альтернативних, настановчих, уточнюючих), техніки повторення, перефразування, інтерпретації. Всі названі техніки сприяють становленню мовленнєвої компетенції майбутніх психологів, виробленню їх власної професійної мовленнєвої стратегії [2].

Не менш важливою умовою мовленнєвої підготовки майбутніх практикуючих психологів є активне використання діалогічної взаємодії між викладачами і студентами у процесі вивчення не лише дисциплін, спрямованих на спеціальну психологічну підготовку та дисциплін спеціалізації, але й усіх інших. Адже діалогічність навчального процесу призводить до інтелектуального й особистісного збагачення обох учасників діалогу, засвоєння майбутнім фахівцем абсолютно нових норм спілкування, нової культури спілкування. Як стверджує Л.В. Долинська, «в процесі діалогічної взаємодії з викладачем майбутній фахівець набуває професійної інтенції, відбувається розвиток інтелектуальної, емоційної та мотиваційної сторін особистості студента... майбутня діяльність освоюється через співробітництво з викладачем та іншими студентами. Діалогічну взаємодію можна розглядати як багаторівневий процес, під час якого відбувається одночасне засвоєння як мотиваційно-сислової, так і предметно-операційної сторін професії, тобто, як особистісне, так і професійне зростання» [4, с. 95].

Отже, успішне формування мовленнєвої компетентності майбутніх практикуючих психологів можливе лише за умови спеціально створеного середовища у мовленнєвій підготовці. Мовленнєва компетентність є важливим показником готовності майбутнього фахівця до здійснення професійної діяльності у недалекому майбутньому, а тому її формуванню на етапі професійної підготовки майбутнього фахівця має бути приділена належна увага.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевченко Н.Ф. Паскевська Ю.А. Практикум із основ мовленнєвої компетентності психолога // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2006. - № 11. – С.48 -71.
2. Паскевська Ю.А. Моделювання ситуації мовленнєвої взаємодії як умова розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх психологів // *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 5 (29)*. – К., 2005. – С. 207 – 212.
3. Чепелева Н.В. Особистісна підготовка практикуючого психолога // *Основи практичної психології. Видання друге, стереотипне*. – К.: Либідь, 2001. - С. 242 – 249.
4. Долинська Л.В. Діалогічна взаємодія викладача зі студентами як умова особистісно-професійного зростання майбутнього вчителя / *Психологія. Зб. наукових праць. Випуск 2*. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. – С. 93-97.

УДК 582.766.5:581.526.421.45(477.4)

Поліщук М.О.

ОГЛЯД СТАЦІОНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ EUONYMUS NANA M. VIEB. НА ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

В статтю приводиться обзор стационарных исследований и особенностей распространения *Euonymus nana* M. Bieb. на территории Правобережной Лесостепи Украины, а также указываются результаты проведенных исследований на протяжении 2010-2011 гг. и перечень планируемых исследований на 2012-2014 гг.

Euonymus nana M. Bieb. – своєрідний, надзвичайно рідкісний та цінний для науки вид флори України з диз'юнктивним ареалом, родини Бруслинові (Celastraceae). Поширений в Румунії, Польщі, на Україні та в Молдавії, в Криму і на Північному Кавказі, а також трапляється в Монголії та на Тибеті [2, 5]. В Україні – Подільська та Придніпровська височини, Гірський Крим [13]. Росте